

פרשת ראה תשפ"ו. גליון מס' 120

חומש רס"י משולב

פרשת ראה, דברים יא (כו) – טז (יז), קב"ז פסוקים

פרק יא

(כו) רֹאֵה אֲנִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם בְּרָכָה וּקְלָלָה. האמורות בהר גריזים ובהר עיבל:

(כז) אֶת־הַבְּרָכָה עַל מִנְתַּשׁ אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ אֶת־תְּשׁוּעוֹת אֱלֹהֵיכֶם יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיחַ אֶתְכֶם הַיּוֹם:

(כח) וְהַקְלָלָה אֲסִילָא תִשְׁמְעוּ אֱלֹהֵיכֶם יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם וְסִרְתֶּם מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר אֲנִי מַצִּיחַ אֶתְכֶם הַיּוֹם לְלִכְתּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לֹא־יִדְעֶתֶם. הא למדת שכל העובד עבודה זרה הרי הוא סר מכל הדרך שנצטוו ישראל. מכאן אמרו, כל המודה בעבודה זרה ככופר בכל התורה כולה: ס

(כט) וְהָיָה כִּי יִבְיֹאֵךְ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָּאִשְׁמָה לְרִשְׁתָּהּ וְנָתַתָּה אֶת־הַבְּרָכָה כְּתַרְגוּמוֹ יֵת מְבַרְכִּיא, את המברכים עַל־הַר גְּרִיזִים וְאֶת־הַקְלָלָה עַל־הַר עֵיבָל: עַל הַר גְּרִיזִים. כלפי הר גריזים הופכי פניהם ופתחו בברכה, ברוך האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה וגו'. כל האזורים שבפרשה אמרו תחילה בלשון ברוך, ואחר כך הפכו פניהם כלפי הר עיבל ופתחו בקללה:

(ל) הֲלֹא־הִמָּה נָתַן בָּהֶם סִימָן בְּעֶבֶר הִירְדֵּן אַחֲרֵי אַחֲרֵי הַיַּרְדֵּן הַרְבֵּה וְהָלָא לְמַרְחוֹק, וזהו לשון אחרי. כל מקום שנאמר אחרי, מופלג הוא. דֶּרֶךְ מִבּוֹא הַשָּׁמֶשׁ הָלַח מִן הַיַּרְדֵּן לַצֵּד מַעֲרָב. וטעם המקרא מוכיח שהם שני דברים, שנקדו בשני טעמים, 'אחרי' נקוד בפשטא, ו'דרך' נקוד במשפל והוא דגוש, ואם היה אחרי דרך דבור אחד, היה נקוד אחרי במשרת בשופר הפוך, ודרך בפשטא ורפה בִּאֲרֵץ הַכְּנָעָנִי הִישָׁב בְּעֶרְכָּה מוֹל הַגִּלְגָּל רְחוֹק מִן הַגִּלְגָּל אֲצֵל אֱלֹנֵי מִרְיָה. שכן הוא, שנאמר (בראשית יב, ו) עד מקום שכם עד אלון מורה:

(לא) כִּי אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן לְבֹא לְרִשְׁתָּ אֶת־הָאָרֶץ נְסִים שֶׁל יִרְדֵּן יִהְיוּ סִימָן בִּידְכֶם שֶׁתּוֹבֹאוּ וְתִירְשׁוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם וִירְשֶׁתֶם אֹתָהּ וְיִשְׁבְּתֶם־בָּהּ:

(לב) וְשִׁמְרַתֶּם לַעֲשׂוֹת אֶת כְּלֵי־הַחֻקִּים וְאֶת־הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לְפָנֶיךָ הַיּוֹם:

פרק יב

(א) אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּן לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַן יְקֹוֹק אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ לְרִשְׁתָּהּ כְּלֵי־הַנְּסִים אֲשֶׁר־אַתָּה חַיִּים עַל־הָאָרֶץ:

(ב) אֲבָד תִּאֲבֹדוּן אֲבָד וְאֲחֵר כִּךְ תִּאֲבֹדוּן, מכאן לעוקר עבודה זרה שצריך לשרש אחריה אֶת־כָּל־הַמִּקְדָּמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ־שָׁם הַגּוֹלִים אֲשֶׁר אַתָּה יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת־אֱלֹהֵיהֶם עַל־הַהָרִים וְהַתְּחִתִּי תִּתְּחֵת כְּלֵעַן רַעְנָן: אלהיהם אשר על ההרים הָרָמִים וְעַל־הַגְּבֻעוֹת וְתַחַת כְּלֵעַן רַעְנָן:

(ג) וְנִתְּצֶתֶם אֶת־מִזְבְּחֵיכֶם, מִזְבְּחֵיכֶם. של אבנים הרבה וְשִׁבְרֵתֶם אֶת־מִצְבְּתֵיכֶם, מִצְבֵּה. של אבן אחת, והוא בימוס ששניה במשנה (ע"ז מז): 'אבן שחצבה מתחילתה לבימוס', וְאֲשִׁרְיֵהֶם, אִילָן הַנֶּעֱבַד תִּשְׁרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּגְדְּעוּן וְאֲבִדְתֶּם אֶת־שִׁמְשֵׁם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא: וְאֲכַלְתֶּם אֹתָם שָׁמָּה. לננות להם שם לגנאי, בית גליא קורין לה בית כריא, עין כל - עין קוץ:

(ד) לֹא־תַעֲשׂוּן בְּן לִיקוֹק אֱלֹהֵיכֶם: לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן. להקטיר לשמים בכל מקום, כי אם במקום אשר יבחר (פסוק הבא). דבר אחר ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל, וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבחות, אלא שלא תעשו כמעשיהם, יגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחריב:

(ה) כִּי אֲסִי־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׁוֹם אֶת־שִׁמְוֹ שָׁם לְשִׁבְנוֹ תִּדְרֹשׁוּ זֶה מִשְׁכַּן שִׁילָה וּבְקָאֵת שָׁמָּה:

(ו) וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם שְׁלָמִים שֶׁל חוֹבָה, וְאֶת מַעֲשֵׂי־רִיתֵיכֶם מַעֲשֵׂר בַּהֲמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי לֶאֱכֹל לַפָּנִים מִן הַחוֹמָה, וְאֶת תְּרוּמַת יִדְכֶם אֵלּוּ הַבְּכוֹרִים, שְׁנֵי אֲמָר בָּהֶם (להלן כו, ד) וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטָּהוֹר מִיִּדְךָ, וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבִכְרֹת בְּקִרְבְּכֶם וְצִאֲנֵכֶם. לתתם לכהן ויקריבם שם:

(ז) וְאֲכַלְתֶּם־שָׁם לְפָנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם וְשִׁמְחֶתֶם בְּכָל־מִשְׁלַח יְדְכֶם אֹתָם וּבִתְיֵכֶם אֲשֶׁר בְּרִכְךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ. לפי הברכה הבא:

(ח) לֹא תַעֲשׂוּן כָּכָל אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כְּלֵי־הַיִּשְׁרָא בְּעֵינָיו. מוסב למעלה על (לעיל יא, לא) 'כי אתם עוברים את הירדן' וגו', כשתעברו את הירדן מיד מותרים אתם להקריב בבמה כל ארבע עשרה שנה של כיבוש וחילוק, ובבמה לא תקריבו כל מה שאתם מקריבים פה היום במשכן, שהוא עמכם ונמשח והוא כשר להקריב בו חטאות ואשמות נדרים ונדבות, אבל בבמה אין קרב אלא הנידר והנידב. וזהו איש כל הישר בעיניו, נדרים ונדבות שאתם מתנדבים על ידי שישר בעיניכם להביאם ולא על ידי חובה, אותם תקריבו בבמה:

(ט) כִּי לֹא־בָאֲתֶם כָּל אוֹתָן אֲרָבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה עַד־עֲתָה כִּמוֹ 'עֵדִיין' אֶל־הַמִּנְחָה זֶה שִׁילָה וְאֶל־הַנְּחִלָּה זֶה יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר־יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ:

(י) וְעַבְרַתֶּם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְיִשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־יִקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם מִנְחִיל אֶתְכֶם מִשְׁתַּחֲלָקוּה וְיִהְיֶה כָּל אֶחָד מִכִּי אֶת חִלְקוֹ וְאֵת שְׁבֻטוֹ וְהִנִּיחַ לָכֶם מִכָּל־אִיְבֵיכֶם מִסְבִּיב וְיִשְׁבְּתֶם־בְּטָח: וְהִנִּיחַ לָכֶם. לאחר כיבוש וחילוק ומנוחה מן 'הגוים' אשר הניח יְקֹוֹק לְנַסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל (שופטים ג, א), ואין זאת אלא בימי דוד, אז:-

(יח) כִּי אֲסִיפְנִי יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ לִפְנֵים מִן הַחוּמָה תִּאֲכַלְנָה בְּמִקְוֶם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ אֶתָּה וּבְנֶךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ אִם אֵין לָךְ לִתֵּת לוֹ מִחֲלָקוֹ, כִּגוֹן מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, תֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר עֲנִי. אֵין לָךְ מַעֲשֵׂר עֲנִי, הַזְמִינֵהוּ עַל שְׁלִמִיךָ, וְשִׁמַּחְתָּ לִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מִשְׁלַח יָדְךָ:

(יט) הַשְׁמֵר לָךְ לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר פֶּתַעֲזֹב אֶת־הַלְוֵי כְּלִימִיד עַל־אֲדָמְתְּךָ. אֲבָל בְּגוּלָה אֵינְךָ מוֹזְהֵר עָלָיו יוֹתֵר מֵעֲנִי יִשְׂרָאֵל: ס

(כ) כִּי־יִרְחִיב יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ אֶת־גְּבֻלְךָ בְּאֲשֶׁר דִּבֶּרְ לָךְ וְאִמְרָתְךָ אֲכָלָה בְּשֶׁר קִרְיָאָה נִפְשָׁךְ לֵאכֹל בְּשֶׁר לַמִּדֶּה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שְׁלֹא יִתְּאוּהוּ אָדָם לֵאכֹל בֶּשֶׂר, אֲלֵא מִתּוֹךְ רַחֲבַת יָדַיִם וְעוֹשֶׂה, בְּכָל־אֲנֹת נִפְשָׁךְ תֵּאֲכַל בְּשֶׁר. אֲבָל בַּמִּדְבָּר נֹאסֵר לָהֶם בֶּשֶׂר חוֹלִין, אֲלֵא אִם כֵּן מִקְדִּישָׁה וּמִקְרִיבָה שְׁלָמִים:

(כא) כִּי־יִרְחֹק מִמֶּךָ הַמִּקְוֶם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם וְלֹא תוֹכֵל לְבֹא וּלְעִשׂוֹת שְׁלָמִים בְּכָל יוֹם כְּמוֹ עַכְשִׁיו שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוֹלֵךְ עִמָּכֶם, וְזִבְחָתְךָ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאֲנֶךָ אֲשֶׁר נָתַן יְקֹוֹק לָךְ בְּאֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לַמִּדְּנָה שִׁישׁ צוּרֵי בְּזִבְחָהּ הַיָּאֵךְ יִשְׁחוּט, וְהֵן הַלְכוֹת שְׁחִיטָה שְׁנֵאֵמְרוּ לַמִּשְׁחָה בְּסִינִי, וְאֲכָלְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ בְּכָל אֲנֹת נִפְשָׁךְ:

(כב) אַךְ בְּאֲשֶׁר יֵאָכֵל אֶת־הַצִּבֹּר וְאֶת־הָאֵיל בֵּן תִּאֲכַלְנָה הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יִתְּדוּ וְיֵאָכְלוּ. אֵינְךָ מוֹזְהֵר לֵאכֹל בְּטַהֲרָה. אִי מֵה צָבִי וְאֵיל חִלְבָן מוֹתֵר, אֶף חוֹלִין חִלְבָן מוֹתֵר, תִּלְמֹד לומר 'אך':

(כג) רַק חֲזֹק לְבַלְתִּי אֲכָל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ - מִמָּה שְׁנֵאֵמְרָה 'חֲזֹק' אֶתָּה לַמִּדָּה שֶׁהֵיוּ שְׁטוּפִים בָּדָם לֵאכֹל, לִפְיֶךָ הוֹצֵר לומר חֲזֹק, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַרְיָה אומר, לֹא בֵּא הַכְּתוּב אֲלֵא לְהַזְהִיר וּלְלַמֵּד עַד כִּמָּה אֶתָּה צָרִיךְ לְהִתְחַזֵּק בְּמִצְוֹת, אִם הַדָּם שֶׁהוּא קָל לְהַשְׁמֵר מִמֶּנּוּ, שֶׁאֵין אָדָם מִתְּאוּהוּ לוֹ, הוֹצֵר לְחַזְקָה בְּאִזְהָרָתוֹ, קָל וְחוֹמֵר לְשֹׂאֵר מִצְוֹת, וְלֹא־תֵאֲכַל הַנֶּפֶשׁ עִם־הַבֶּשֶׂר. אִזְהָרָה לֵאמֹר מִן הַחַי:

(כד) לֹא תֵאֲכַלְנָה אִזְהָרָה לָדָם הַתְּמִצִּית, עַל־הָאֶרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כִּמְיָם:

(כה) לֹא תֵאֲכַלְנָה אִזְהָרָה לָדָם הַיִּבְרִי, לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֶיךָ יְקֹוֹק. צֹא וּלְמַד מִתֵּן שְׂכָרָן שֶׁל מִצְוֹת, אִם הַדָּם שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצֶה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ זֹכֵה לוֹ וּלְבָנָיו אַחֲרָיו, קָל וְחוֹמֵר לְגַזֵּל וְעִרְוֹת שֶׁנִּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאוּהוּ לָהֶם:

(כו) רַק קִדְּשִׁיךָ אֲשֶׁר־יִהְיֶה לָּךְ וּנְדָרֶיךָ תִּשָּׂא וְנָאֵת אֶל־הַמִּקְוֶם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקֹוֹק. אֶף עַל פִּי שְׁאֵתָה מוֹתֵר לְשׁוּחֹט חוֹלִין, לֹא הַתִּרְתִּי לָךְ לְשׁוּחֹט אֶת הַקֹּדְשִׁים וּלְאֲכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ בְּלֹא הַקִּרְבָּה, אֲלֵא הַבִּיאָם לְבֵית הַבְּחִירָה:

(כז) וְעִשִּׂיתָ עֲלֵיתֶיךָ הַבֶּשֶׂר וְהָדָם עֲלִימִזְבֵּחַ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ וְדִסְבְּחִיךָ יִשְׁפֹּךְ עֲלִימִזְבֵּחַ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ וְהַבֶּשֶׂר תֵּאֲכַל:

וְעִשִּׂיתָ עוֹלֹתֶיךָ. אִם עוֹלוֹת הֵם תֵּן הַבֶּשֶׂר וְהַדָּם עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאִם זִבְחֵי שְׁלָמִים הֵם, דָּם זִבְחֶיךָ יִשְׁפֹּךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ תַּחֲלִילָה וְאַחֲרָיו כִּי הַבֶּשֶׂר תֵּאֲכַל. וְעוֹד דִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ 'רַק קִדְּשִׁיךָ' (הַפְּסוּק הַקּוֹדֵם) בֹּא לְלַמֵּד עַל הַקֹּדְשִׁים שֶׁבְּחוּצָה לָאֶרֶץ, וּלְלַמֵּד עַל הַתְּמִצִּית וְעַל זִדּוֹת קֹדְשִׁים שִׁיקְרִיבוּ:

(כח) שְׁמֹר וְשִׁמַּחְתָּ, שְׁמוֹר. זֶה מִשְׁנֵה שְׁאֵתָה צָרִיךְ לְשַׁמְרָה בְּבִטְנְךָ שְׁלֹא תִשְׁכַּח. כַּעֲנִין שְׁנֵאֵמְרָה (מִשְׁלִי כֵּב, יח) כִּי נִעִים כִּי תִשְׁמַרְם בְּבִטְנְךָ, וְאִם שְׁנִית אֲפֶשֶׁר תִּשְׁתַּמַּע וְתִקְיִים, הֵא כֹל שֶׁאֵינוֹ בְּכָלִל מִשְׁנֵה אֵינוֹ בְּכָלִל מַעֲשֶׂה, אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה - שְׁתֵּאָה חֲבִיבָה עֲלֶיךָ מִצְוָה קְלָה כְּמִצְוָה חֲמוּרָה, אֲשֶׁר אֵנְכִי מְצִיָּךְ לְמַעַן יֵיטֵב לָךְ וּלְבְנֶיךָ אַחֲרֶיךָ עַד־עוֹלָם

(יא) וְהָיָה הַמִּקְוֶם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקֹוֹק אֱלֹהֶיכֶם בּוֹ לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם, בְּנוֹ לֹכֵם בֵּית הַבְּחִירָה בִּירוּשָׁלַיִם. וְכֵן הוּא אומר בְּדוֹד (שְׁמוּאֵל ב' ז, א - ב) וְהָיָה כִּי יֵשֶׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ, וְהָיָה לוֹ מִסְבִּיב מִכָּל אוֹיְבָיו, וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵל נָתַן הַנְּבִיא רָאָה נָא אֲנִכִּי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים, וְאֶרֶן הָאֱלֹהִים יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה, שְׁמָה תִּבְיָאוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֵנְכִי מַצִּיָּה אֶתְכֶם עוֹלֵתִיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעֲשֵׂרֵיכֶם וְתִרְמַת יִדְכֶם וְכָל מִבְּחָר נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לִי־יְקֹוֹק:

שְׁמָה תִּבְיָאוּ וְגו'. לְמַעַלָּה אִמְרוּ (פְּסוּק ו) לַעֲנִין שִׁילָה וְכָאֵן אִמְרוּ לַעֲנִין יְרוּשָׁלַיִם, וְלֹכֵךְ חֲלָקֶם הַכְּתוּב, לִיתֵן הַיִּתֵּר בֵּין זֶה לְזֶה, מִשְׁחַרְבָּה שִׁילָה וְכָאֵן לְנוֹב, וְחַרְבָּה נֹב וְכָאֵן לְגַבְעוֹן, הֵיוּ הַבְּמֹת מוֹתֵרוֹת עַד שְׁבָאוֹ לִירוּשָׁלַיִם. מִנְּחָר נִדְרֵיכֶם. מִלְּמַד שִׁבִּיאוּ מִן הַמּוֹבַחֵר:

(יב) וְשִׁמַּחְתֶּם לִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֵיכֶם אֶתֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנִיתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהֵתֵיכֶם וְהַלְוֵי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לָךְ חֲלָק וְנִחְלָה אֶתְכֶם:

(יג) הַשְׁמֵר לָךְ לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר פֶּתַעֲזָלָה עֲלֵיתֶךָ בְּכָל־מִקְוֶם אֲשֶׁר תִּרְאֶה. אֲשֶׁר יַעֲלֶה בְּלִבְךָ, אֲבָל אֶתָּה מִקְרִיב עַל פִּי נְבִיא, כִּגוֹן אֲלִיהוּ בְּהֵר הַכְּרַמִּל:

(יד) כִּי אֲסִיבְמִקְוֶם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקֹוֹק בְּאֶחָד שְׁבָטֶיךָ בְּחֲלֹקוֹ שֶׁל בְּנִימִין. וּלְמַעַלָּה הוּא אומר (פְּסוּק ה) מִכָּל שְׁבָטִיכֶם. הֵא כִּי־צַדִּיק, כִּשְׁקָנָה דוֹד אֶת הַגּוֹרֵן מֵאֲרוֹנָה הַיְּבוּסִי גְבַהּ הַזֶּה מִכָּל הַשְּׁבָטִים, וּמִכָּל מִקְוֶם הַגּוֹרֵן בְּחֲלֹקוֹ שֶׁל בְּנִימִין הִיָּה, שָׁם תַּעֲלֶה עֲלֵיתֶךָ וְשָׁם תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אֵנְכִי מַצִּיָּךְ:

(טו) רַק בְּכָל־אֲנֹת נִפְשָׁךְ תִּזְבַּח וְאֲכָלְתָּ בֶּשֶׂר,

רַק כָּל־לִוּוֹת נִפְשָׁךְ. בְּמָה הַכְּתוּב מְדַבֵּר, אִם בְּבֶשֶׂר תִּתְּאוּהוּ לְהַתִּירָה לָהֶם בְּלֹא הַקִּרְבָּת אִימוּרִים, הִרִי הוּא אומר בְּמִקְוֶם אַחֵר (לְהֵלן פְּסוּק כ) כִּי יִרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבוּלְךָ וְגו' וְאִמְרָתָה אוֹכְלָה בֶּשֶׂר וְגו'. בְּמָה זֶה מְדַבֵּר, בְּקִדְּשִׁים שֶׁנִּפְלָה בָּהֶם מוֹם, שִׁיפְדוּ וַיֵּאֲכֹלוּ בְּכָל מִקְוֶם. יִכּוֹל יִפְדוּ עַל מוֹם עוֹבֵר, תִּלְמֹד לומר רַק. תִּזְכֹּר וְלֹאֲכָלָה. אֵין לָךְ בָּהֶם הַיִּתֵּר גִּזְיָה וְחִלְבָּה, אֲלֵא אֲכִילָה עַל יְדֵי זִבְחָהּ.

בְּכָרְפֶּת יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נִתְּלָךְ בְּכָל־שַׁעְרֶיךָ הַטֶּמֶא וְהַטְּהוֹר יֵאָכְלוּ לִפִּי שְׁבָאוֹ מִכָּה קִדְּשִׁים, שְׁנֵאֵמְרָה בָּהֶם (וִיקְרָא ז, יט) וְהַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טֵמֵא לֹא יֵאָכֵל, הוֹצֵר לְהַתִּיר בּוֹ, שְׁטֵמָא וְטַהוֹר אוֹכְלִין בְּקַעְרָה אַחַת, בְּצִבְיָ וּבְאֵיל. שֶׁאֵין קִרְבָּן בֹּא מֵהֶם. כִּלְכִּי וְכִלְכִּי. לְפֹטֵר מִן הַזְּרוּעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקִּיבָה:

(טז) רַק הָדָם לֹא תֵאֲכַלְוּ אֶף עַל פִּי שְׁאֵמְרָתִי שֶׁאֵין לָךְ בּוֹ זִרְיָקָת דָּם בְּמִזְבֵּחַ, לֹא תֵאֲכַלְנָה, עַל־הָאֶרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כִּמְיָם. לומר לָךְ שֶׁאֵין צָרִיךְ כֹּסִי. דְּבָר אַחֵר הִרִי הוּא כִּמְיָם לְהַכְשִׁיר אֶת הַזְּרוּעִים:

(יז) לֹא־תוֹכֵל לֵאכֹל בְּשַׁעְרֶיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ, לֹא תוֹכֵל. בֹּא הַכְּתוּב לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל הַדָּבָר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קִרְחָה אומר יִכּוֹל אֶתָּה, אֲבָל אֵינְךָ רִשְׁאִי. כִּי־צֹא בּוֹ (יְהוֹשֻׁעַ טו, סג) וְאֶת הַיְּבוּסִי יוֹשֵׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא יִכְלוּ בְּנֵי יְהוּדָה לְהוֹרִישָׁם, יִכְלוּם הֵיוּ, אֲלֵא שֶׁאֵין רִשְׁאִין, לִפִּי שְׁכָרָת לָהֶם אֲבִרָהֶם בְּרִית כְּשִׁלְקָה מֵהֶם מַעֲרַת הַמִּכְפֶּלָה. וְלֹא יְבוּסִים הֵיוּ אֲלֵא חֲתִיִּים הֵיוּ, אֲלֵא עַל שֵׁם הָעִיר שְׁמָהּ יְבוּס [נִקְרָאִים יְבוּסִים], כִּי מְפֹרֵשׁ בְּפֶרְקִי דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְהוּא שְׁנֵאֵמְרָה (שְׁמוּאֵל ב' ה, ו) 'כִּי אִם הַסִּיף הָעוֹרִים וְהַפְּסָחִים', צִלְמִים שֶׁכְּתִבוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה.

וּבְכָרְתָּ בְּקָרְךָ וּצִאָנְךָ אִזְהָרָה לְכַהֲנִים וְכָל־נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדְּרֶה וְנִדְּבִיתֶךָ וְתִרְוַמְתָּ יָדְךָ. אֵלוֹ הַבְּכוּרִים:

כי תעשה הטוב והישר בעיני יקנך אלהיך: הטוב. בעיני השמים. והישר. בעיני אדם: ס

*

שלישי

(כט) כריכרית יקנך אלהיך אתהגוים אשר אתה באשמה לרשת אותם מפניך וירשת אתם וישבת בארצם:

(ל) השמר לך פני תנכש אחרים, פן תנקש. אונקלוס תרגם לשון מוקש. ואני אומר שלא חש לדקדק בלשון, שלא מצינו נו"ן בלשון יוקש ואפילו ליסוד הנופל ממנו, אבל בלשון טירוף וקשקוש מצינו נו"ן, (דניאל ה, ו) וארכבתה דא לדא נקש. ואף זה אני אומר, פן תנקש אחריהם - פן תטרף אחריהם להיות כרוך אחר מעשיהם, וכן (תהלים קט, יא) ינקש נושה לכל אשר לו, מקלל את הרשע להיות עליו נושים רבים ויהיו מחזירין ומנקשין אחר ממונו, אחרי השמדם מפניך - אחר שתראה שאשמידם מפניך, יש לך לתת לב מפני מה נשמדו אלו, מפני מעשים מקולקלים שבידיהם, אף אתה לא תעשה כן שלא יבואו אחרים וישמידוך, ופך תדרש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו הגוים האלה את אלהיהם ואעשה כן גס אני:

איכה יעבדו. לפי שלא ענש על עבודת אלילים אלא על זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, כמו שכתוב (שמות כב, יט) בלתי לה' לבדו, דברים הנעשים לגבוה, בא ולמדך כאן, שאם דרכה של עבודה זרה לעבדה בדבר אחר, כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס, זו היא עבודתה וחייב. אבל זבוח וקטור ונסוך והשתחואה, אפילו שלא כדרכה חייב:

(לא) לאיתעשה כן ליקנך אלהיך כי כלתועבת יקנך אשר שנה עשו לאלהיהם כי גם את בניהם ואת בנותיהם ישרפו באש לאלהיהם: כי נס את בניהם. גס' לרבות את אבותיהם ואמותיהם. אמר רבי עקיבא, אני ראיתי נכרי שכתבו לאביו לפני כלבו ואכלו:

פרק יג

(א) את בלי הדבר אשר אנכי מצוה אתכם, את כל הדבר. קלה כחמורה, אתו תשמרו לעשות - ליתן לא תעשה על עשה האמורים בפרשה, שכל השמר לשון לא תעשה הוא, אלא שאין לוקין על השמר של עשה, לא יתסוף עליו - חמשה טוטפות בתפילין, חמשה מינין בלולב, ארבע ברכות בברכת כהנים, ולא תגרע ממנו: פ

(ב) כריקום בקרבך נביא או חלם חלום ונתן אליך אות - בשמים, כענין שנאמר בגדעון (שופטים ו, יז) ועשית לי אות, ואומר (שם פס' לט) יהי נא חורב אל הגזה וגו' (לכזה ועל כל הארץ יהיה סל), או מופת. בארץ, אף על פי כן לא תשמע לו. ואם תאמר מפני מה נותן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה לעשות אות, כי מנסה ה' אלהיכם אתכם:

(ג) ובא האות והמופת אשר דבר אליך לאמר גלגה אחרי אלהים אחרים אשר לא ידעתם ונעבדתם: (ד) לא תשמע אל דברי הנביא ההוא או אל חולם החלום ההוא כי מנסה יקנך אלהיכם אתכם לדעת הישכם אהבים את יקנך אלהיכם בכל לבבכם ובכל נפשכם:

(ה) אחרי יקנך אלהיכם תלכו ואתו תיראו ואת מצותיו תשמרו - תורת משה, ובקלו תשמעו - בקול הנביאים, ואתו תעבדו - במקדשו, ובו תדבקו. הדבק בדרכיו. גמול חסידים, קבור מתים, בקר חולים, כמו שעשה הקדוש ברוך הוא:

(ו) והנביא ההוא או חלם החלום ההוא יומת כי דברסרה עליך ואלהיכם, סרה. דבר המוסר מן העולם, שלא היה ולא נברא ולא צויתו לדבר כן, דישטולוד"א בלע"ז [הסרה], המוציא אתכם מארץ מצרים והפך מבית עבדים - אפילו אין לו עליך אלא שפדארך, דיו, להדיחך מהדבר אשר צנך יקנך אלהיך ללכת בה ובערת הרע מקרבך:

(ז) כי יסיתך - אין הסתה אלא גרוי, שנאמר (שמואל א' כו יט) אם ה' הסיתך בי, אמיר"א בלע"ז [יסית], שמשאו לעשות כן, אחיך - מאב, בן אמוך - מאם, ארבע ארבות או אשת חיקך - השוכבת בחיקך ומחוקה בך, אפיקייד"א בלע"ז, וכן (יחזקאל מג, יד) ומחיק הארץ, מיסוד התקוע בארץ, או רעך אשר בנפשך - זה אביו. פירש לך הכתוב את החביבין לך, קל וחומר לאחרים, בסתר - דיבר הכתוב בהווה, שאין דברי מסית אלא בסתר. וכן שלמה הוא אומר (משלי ז, ט) בנשף בערב יום באישון לילה ואפלה, לאמר גלגה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעת אתה ואבותיך. דבר זה גנאי גדול הוא לך, שאף האומות אין מניחין מה שמסרו להם אבותיהם, וזהו אומר לך עזוב מה שמסרו לך אבותיך:

(ח) מאלי העמים אשר סביבתכם הקרבים אליך או הרחקים ממך - למה פרט קרובים ורחוקים, אלא כך אמר הכתוב, מטיבן של קרובים אתה למד טיבן של רחוקים, כשם שאין ממש בקרובים כך אין ממש ברחוקים, מקצה הארץ ועד קצה הארץ: מקלה הארץ. זו חמה ולבנה וצבא השמים שהן מהלכין מסוף העולם ועד סופו:

(ט) לא תאבה לו לא תהא תאב לו, לא תאהבנו. לפי שנאמר (ויקרא יט, יח) ואהבת לרעך כמוך, את זה לא תאהב, ולא תשמע אליו בהתחננו על נפשו למחול לו, לפי שנאמר (שמות כג, ה) עזוב תעזוב עמו, לזה לא תעזוב, ולא תחוס עינך עליו לפי שנאמר (ויקרא יט, טז) לא תעמוד על דם רעך, על זה לא תחוס, ולא תחמל לא תהפוך בזכותו ולא תכסה עליו. אם אתה יודע לו חובה אינך רשאי לשתוק:

(י) כי הרג תהרגנו אם יצא מבית דין זכאי, החזירהו לחובה, יצא מבית דין חייב, אל תחזירהו לזכות, ידך תהיה בו בראשונה להמיתו מצוה ביד הניסית להמיתו. לא מת בידו, ימות ביד אחרים, שנאמר ויד כל העם וגו' ויד כל העם באתרנה:

(יא) וסקלתו באבנים ומת כי בקש להדיחך מעל יקנך אלהיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים: (יב) וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוספו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך: ס

(יג) כרתשמע באחת עריד אשר יקנך אלהיך נתן לך לשבת שם פרט לירושלים שלא ניתנה לדירה לאמר: כי תשמע וגו' לאמר. אומרים כן, יצאו וגו':

(יד) יצאו אנשים ולא נשים, בני בלעל בלי עול, שפרקו עולו של מקום, מקרבך וידיחו את ישיבי עירם ולא יושבי עיר אחרת. מכאן אמרו אין נעשית עיר הנדחת עד שידיחוה אנשים, ועד שיהיו מדיחיה מתוכה לאמר גלגה ונעבדה אלהים אחרים אשר לא ידעתם:**

(טו) ודרשת וחקרת ושאלת היטב והנה אמת נכון הדבר נעשתה התועבה הזאת בקרבך:

ולקחת וחקרת ושאלת היטב. מכאן למדו שבע חקירות מרובי המקרא. כאן יש שלוש, דרישה, חקירה, והיטב. ושאלת, אינו מן המנין, וממנו למדו בדיקות. ובמקום אחר הוא אומר (להלן יט, יח) ודרשו השופטים היטב.

משמע מה שנמצא בבהמה אכול, מכאן אמרו שהשליל נותר בשחיטת אמו:

(ז) אף אֲתִידָהּ לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֶּרֶה וּמִמַּפְרִיטֵי הַפֶּרֶסָה הַשְּׂסוּעָה אֲתִידָגְמַל וְאֶת־הָאַרְנָבֶת וְאֶת־הַשֶּׁפֶן קִרְמַעְלָה גֶרֶה הִמָּה וּפֶרֶסָה לֹא הַפְּרִיטוֹ טִמְאִים הֵם לָכֶם:

הַסְּסוּעָה. בריה היא שיש לה שני גבין ושתי שדראות. אמרו רבותינו למה נשנו, בבהמות מפני השסועה, ובעופות מפני הראה, שלא נאמרו בתורת כהנים:

(ח) וְאֶת־חֲזִיר קִרְמַפְרִיס פֶּרֶסָה הוּא וְלֹא גֶרֶה טָמֵא הוּא לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ. רבותינו פירשו - ברגל, שאדם חייב לטהר את עצמו ברגל. יכול יהיו מזהירים בכל השנה, תלמוד לומר (ויקרא כא, א) אמור אל הכהנים וגו' (בני אהרן ואמרך אלהם לנפש לא יספיקו בעפיו), ומה טומאת המת חמורה, כהנים מזהירים ואין ישראל מזהירים, טומאת נבלה קלה לא כל שכן: ס

(ט) אֲתִידָהּ תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בָּמִים כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת תֹאכְלוּ: (י) וְכָל אֲשֶׁר אֵיךְ־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת לֹא תֹאכְלוּ טָמֵא הוּא לָכֶם: ס

(יא) כָּל־צִפּוֹר טָהֳרָה תֹאכְלוּ. להתיר משולחת שבמצורע:

(יב) וְזֶה אֲשֶׁר לֹא־תֹאכְלוּ מֵהֶם לֵאסוֹר אֶת־הַשְּׁחוּטָה, הַנֶּשֶׁר וְהַפֶּרֶס וְהַעֲזֹנִיה:

(יג) וְהָרָאָה וְאֶת־הָאֵיָה וְהַבִּיָּה לְמִינָהּ: והכלה ואת האיה וגו'. היא ראה היא איה היא דיה. ולמה נקרא שמה ראה, שרואה ביותר. ולמה הזהיר בכל שמוותיה, שלא ליתן פתחון פה לבעל דין לחלוק, שלא יאה האוסרה קורא אותה ראה, והבא להתיר אומר, זו דיה שמה או איה שמה, וזו לא אסר הכתוב. ובעופות פרט לך הטמאים, ללמד שהעופות הטהורים מרובים על הטמאים, לפיכך פרט את המועט:

(יד) וְאֶת כָּל־עוֹרָב לְמִינוֹ: (טו) וְאֶת־בֶּת הַיַּעֲזָה וְאֶת־הַתְּחֻמָּס וְאֶת־הַשֶּׁחָף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ:

(טז) אֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַיִּשּׁוּף וְהַתְּנִשְׁמָת. קלב"א שורי"ץ [עטלף]:

(יז) וְהַקָּצֵת וְאֶת־הַרְחֻמָּה וְאֶת־הַשְּׁלֶף. השולה דגים מן הים:

(יח) וְהַחֲסִידָה וְהָאֲנָפָה לְמִינָהּ, וְהַדּוֹכִיפֶת הוּא תִרְנוֹלוּ הֵבֶר וּבִלְע"ז הרופ"א [דוכיפת] וכרבלתו כפולה, וְהַעֲטָלָף:

(יט) וְכָל־שֶׁרֶץ הָעוֹף הֵם הַנְּמוּכִים הַרוֹחוּשִׁים עַל הָאָרֶץ, כִּגוֹן זָבוּבִין וְצִרְעִים וְחִגְבִּים טִמְאִים, הֵם קְרוּיִים שֶׁרֶץ, טָמֵא הוּא לָכֶם לֹא יֹאכְלוּ:

(כ) כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכְלוּ. ולא את הטמא, בא ליתן עשה על לא תעשה. וכן בבהמה, אותה תאכלו ולא בהמה טמאה, לאו הבא מכלל עשה עשה, לעבור עליהם בעשה ולא תעשה:

(כא) לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נִבְלָה לִגְרֵי אֲשֶׁר־בַּשָּׂעִרִיד גֵּר תוֹשֵׁב שִׁקְבַל עָלָיו שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה וְאוֹכֵל נִבְלוֹת תִּתְּנֶנָּה וְאִכְלָהּ אִם מִכָּל לִנְכָרִי כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ קִדַּשׁ אֶת עֲצֶמְךָ בְּמוֹתָ לךְ. דברים המותרים ואחרים נזהרים בהם איסור, אל תתירם בפניהם, לֹא־תִבְשַׁל גְּדִי בַחֲלָב אִמּוֹ: לֹא תִשָּׁל גִּדִּי. שלש פעמים, פרט לחיה ולעופות ולבהמה טמאה: פ

ועוד במקום אחר הוא אומר (להלן יז, ד) ודרשת היטב. ולמדו היטב היטב לגזירה שוה, ליתן האמור של זה בזה:

(טז) הִכָּה תִכָּה אֶת־יִשְׂרָאֵל הָעִיר הַזֹּאת לְפִרְחָרָב, הִכָּה תִכָּה. אם אינך יכול להמיתם במיתתה הכתובה בהם, המיתם באחרת, הַחֲרִם אֶתְּךָ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בָּהּ וְאֶת־בְּהֶמְתָּהּ לְפִרְחָרָב:

(יז) וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל־תוֹךְ רַחֲבָהּ וְשָׂרְפָתָהּ בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שְׁלָלָהּ כָּלִיל לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשֹׂמוֹ וּבִשְׂבִילוֹ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד:

(יח) וְלֹא־יִדְבַק בִּידְךָ מְאֻמָּה מִדֶּהֱחָרָם לְמַעַן יָשׁוּב יִקְוֶה מִחֲרוֹן אָפּוֹ שֶׁכָּל זֶמֶן שֶׁעֲבוּדָה זָרָה בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אָף בְּעוֹלָם וְנִתְּלָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ וְהִרְבֵּךְ בְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם:

(יט) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ לְשֹׂמֵר אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹת הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ: ס

*

רביעי

פרק יד

(א) בָּנִים אַתֶּם לִיקְוֶה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְּדוּ וְלֹא־תִשְׁמִי קִרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לְמָת:

לֹא תִתְגַּדְּדוּ. לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין, לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראויים להיות נאים ולא גדודים ומקורחים.

בֵּין עֵינֵיכֶם. אצל הפדחת. ובמקום אחר הוא אומר (ויקרא כא, ה) לא יקרחו קרחה בראשם, לעשות כל הראש כבין העינים:

(ב) כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ לִיקְוֶה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בַּחֵר יִקְוֶה, כִּי עִם קְדוּשַׁת אֲתָהּ קְדוּשַׁת עֲצֶמְךָ מֵאֲבוֹתֶיךָ וְכִי קְדוּשַׁתְךָ אֵינְךָ מִשְׁלַח אֵלָּא מֵאֲבוֹתֶיךָ. שפ"ח. ועוד, ובר בחר ה' להיות לו' לעם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה: ס

(ג) לֹא תֹאכְל כָּל־תוֹעֵבָה. כל שתעבתי לך, שאם צרם אוזן בכור כדי לשוחטו במדינה, הרי דבר שתעבתי לך, כל מום לא יהיה בו, ובא ולמד כאן שלא ישחט ויאכל על אותו המום. בישראל בשר בחלב הרי דבר שתעבתי לך, והזהיר כאן על אכילתו:

(ד) זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁנָּה כְּשִׁבִים וְשֶׁנָּה עִיִּים: (ה) אֵיל וְעִבִּי וְיַחֲמוֹר וְאֶקָּו וְדִישָׁן וְתֵאוֹ וְזֶמֶר:

(ד - ה) זֹאת הַבְּהֵמָה וְגו', אֵיל וְעִבִּי וְיַחֲמוֹר. למדנו שהחיה בכלל בהמה, ולמדנו שבהמה וחיה טמאה מרובה מן הטהורה, שבכל מקום פורט את המועט.

ואקו. מתורגם יעלא, יעלי קלע (איוב לט, א), הוא אשטנב"ק [יעל סלע]. ותאו. תורבלא, שור היער. 'באלא' יער בלשון ארמי:

(ו) וְכָל־בְּהֵמָה מִפֶּרֶסָה סְדוּקָה, כְּתִרְגוֹמוֹ פֶּרֶסָה פִּלְנִט"א [כף רגל] וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת חֲלוּקָה בְּשֵׁתִי צִפְרָנִים, שִׁישׁ סְדוּקָה וְאִינָה חֲלוּקָה בְּצִפְרָנִים וְהִיא טִמְאָה שְׁתֵּי פְּרָסוֹת, מַעֲלָת גֶּרֶה בְּבִהֶמָה אֲתָהּ תֹאכְלוּ: כְּבִהֶמָה.

3

חמישי

(כב) עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂה אֶת כָּל־תְּבוּאֹת דְרֹעַךָ הַיָּצֵא הַשָּׂדֶה שְׁנָה שְׁנָה. מִכָּאן
שֶׁאֵין מַעֲשִׂיין מִן הַחֲדָשׁ עַל הַיֶּשֶׁן:

לֹא תִבְשֵׁל גְּדִי וּגְוִ' (הפסוק הקודם), עֵשֶׂר תַּעֲשֶׂה. מה ענין זה אצל זה, אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל, לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן, שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנאמר (מלכים ב' יט, כו) וַיִּשְׁדַּף לִפְנֵי קָמָה, וכן לענין בכורים:

(כג) וְאָבְלָתָּ לִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַד לְשֹׁכְנֵי שְׁמוֹ שָׁם מַעֲשֵׂה הַגָּדֹל תִּירָשֶׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכְרַת בְּקֶרֶךְ וַיֹּאמְרָךְ לִמְעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת־יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּלֵהֲיִמִּים: וּאִכַּלְתָּ וּגו'. זה מעשר שני. שכבר למדנו ליתן מעשר ראשון ללויים, שנאמר (במדבר יח, כו) כי תקחו מאת בני ישראל וגו', ונתן להם רשות לאכלו בכל מקום, שנאמר (שם פס' לא) ואכלתם אותו בכל מקום, על כרחך זה מעשר אחר הוא:

(כד) וְכִירְיָהָ מִמֶּנּוּ הִדְרָךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּירְחֹק מִמֶּנּוּ הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר יִקּוֹן אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יִבְרַכְךָ יִקּוֹן אֱלֹהֶיךָ. שְׂתֵּהא
הַתְּבוּאָה מְרֻבָּה לְשֵׁאת:

(כה) וְנִתְּנָהּ בַּכֶּסֶף וּצְרַת הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר יְקֹנֶה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ:

(כו) וַתִּתֶּנָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּאֵוֶה נֶפֶשׁךָ כָּל, בְּבִקָּר וּבְעֵזָאן וּבְיִילָן וּבְשֹׁכָר פֶּרֶט, וּבְכָל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נֶפֶשׁךָ חֹזֵר וּכְלָל, מִהַ פֶּרֶט מְפֹרָשׁ וְלֹד וְלֹדוֹת הָאָרֶץ וְרָאוּ לִמְאֹכֵל אָדָם וְכו', (ב"ק סג.) (לאפוקי מ"ס ומלח וכמהון ופטריות דגלי מאורי, וכן לאפוקי דגים שאינם גידולי קרקע. ע"ק שפ"ח.) ואכלת שם לפני יקוק אלהיך ושמחת אתה ובייתך:

(כו) וְהָלַי אֲשֶׁר-בְּשַׁעְרֶיךָ לֹא תַעֲזֹבֵנִי מְלִיתִן לוֹ מֵעַשָׂר רִאשׁוֹן כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ. יֵצְאוּ לִקֵּט שִׁכְחָה וּפָאָה וּהִפְקֵר, שֶׁאֵין הוּא יֵשׁ לוֹ חֶלֶק עִמָּךְ בְּהָן כְּמוֹךְ, וְאֵינִי חִיִּבִּין בְּמַעֲשֶׁיךָ: ס

(כח) **מִקֵּדָה** שְׁלֹשׁ שָׁנִים תּוֹצִיא אֶת-כָּל־מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בִּשְׁנָה הַהִיא וְהִנַּחְתָּ בְּשַׁעְרֶיךָ: מִקְלָה כֹּלֵךְ שָׁנִים. בא ולמד שאם השהה מעשרותיו של שנה ראשונה ושנייה לשמיטה, שיבערם מן הבית בשלישית:

(כט) **וְבֹא הַלַּיְלָי ויטול מעשר ראשון כִּי אֵיךְלֹ חֶלֶק וְנִחְלָה עִמָּךְ, וְהִגֵּר וְהִיתָם וְהֵאֱלַמְנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ ויטלו מעשר שני, שהוא של עני של שנה זו, ולא תאכלנו אתה בירושלים כדרך שנזקקת לאכול מעשר שני של שתי שנים, וְאָכְלוּ וְשָׂבְעוּ** תן להם כדי שביעה, מכאן אמרו אין פוחתין לעני בגורן וכו'. ואתה הולך לירושלים למעשר של שנה ראשונה ושנייה שהשהית ומתודה (להלן כו, יג) בערתי הקדש מן הבית, כמו שמפורש (שם פס' יב) בכי תכלה לעשר, לְמַעַן יִבְרַכְךָ יְיָ ויקוּ אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂה יָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: ס

3

עשי

פרק טו

(א) מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: מִקֵּץ שָׁנָה שְׁנִי. יִכּוּל שִׁבְעָה שָׁנִים לְכָל מְלוּה וּמְלוּה, תִּלְמֹד לֹמֵר (לֵהֲלֹץ פֶּס' ט) קֶרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע. וְאִם

(ב) וַיְהִי דְבַר הַשְּׁמֵטָה שְׁמוֹט כָּל-בְּעַל מִשָּׁה יָדוּ שְׁמוֹט אֶת יָדוֹ שֶׁל כָּל בַּעַל מִשָּׁה אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרָעוּהוּ לֹא יִגֹּשׁ אֶת-רַעְיוֹהוּ וְאֶת אֲחִיו בְּקִקְרָא שְׁמֵטָה לִיקוּק;

(ג) אֶת־הַנֶּכְרִי תִגָּשׁ 12 מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְאַשֶּׁר יִהְיֶה לָּךְ אֶת־אַחֶיךָ תִשְׁמַט יִדְּךָ:

(ד) אָפּס בײַ לײַ, יִהְיֶה-בָּךְ אַבְיֹן וְלֹהֵלן הוּא אֹמֵר (פסוק יא) כִּי לֹא יִחְדַּל אַבְיֹן, אֲלֵא בְּזִמָּן שֶׁאַתָּם עֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם - אַבְיּוֹנִים בִּאֲחֵרִים וְלֹא בָכֶם, וְכִשְׁאִין אַתֶּם עֹשִׂים רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם אַבְיּוֹנִים בָּכֶם. לִבְיָוִן. דֵּל מַעֲנִי, וְלוֹשֹׁן אַבְיּוֹן שֶׁהוּא תָאֵב לִכֵּל דָּבָר, כִּי־בִרְךָ יִרְבְּכֶךָ יִנְקֶךָ בְּאַרְצֵי אֲשֶׁר יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נִתְּדָלָךְ נִחְלָה לְרִשְׁתָּהּ:

(ה) רק אם-שמוע תשמע בקול יקוק אלהיך לשמר לעשות את-כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום: רק אם שמוע תשמע. אז לא יהיה בר אביון. שמוע תשמע. שמע קמעא משמיעין אותו הרבה:

(ו) בְּרִיקוֹק אֶלְהִיךָ בִּרְכֶּךָ בְּאֶשֶׁר דִּבֶּרְלָךְ וְהִכֵּן דִּיבֵר, (להלן כח, ג) ברוך אתה בעיר, וְהָעֵבֶטֶת גִּיּוֹם רַבִּים וְאַתָּה לֹא תַעֲבֹט, והעצבת. כל לשון הלאה כשנופל על המלוה, נופל בלשון מפעיל, כגון והלוית, והעבטת. ואם היה אומר ועבטת היה נופל על הלוה, כמו ולוית. והעצבת גִּיּוֹם. יכול שתהא לזה ומלוה לזה, תלמוד לומר ואתה לא תעבוט, וּמִשְׁלַתְּ בְּגִיּוֹם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשָׁל׃ ומסלת בגיוס רבים. יכול גוים אחרים מושלים עליך, תלמוד לומר ובך לא ימשול׃ ס

(ו) כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֲבִיזָן הַתֵּאֵב תֵּאֵב קוֹדֶם, מֵאַחַד אֲחֵיךָ אַחִיר מֵאֲבִיר קוֹדֶם לְאַחִיר מֵאֲמֵר, בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ עִנִּי עֵירָךְ קוֹדְמִים לְעִנִּי עִיר אַחֶרֶת, בְּאַרְצֶךָ אֲשֶׁר־יִקְוֶה נָתַן לְךָ לֹא תֵאֲמַץ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת־יָדְךָ, לֹא תֵאֲמַר. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁמִּצְטָעֵר אִם יֵתֵן אִם לֹא יֵתֵן, לִכְךָ נֹאמֵר לֹא תֵאֲמַץ. יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁפּוֹשֵׁט אֶת יָדוֹ וְקוֹפֶצֶה, לִכְךָ נֹאמֵר וְלֹא תִקְפֹּץ, מֵאַחַד הָאֲבִיזָן. אִם לֹא תֵתֵן לוֹ, סוֹפֵר לְהִיּוֹת אַחִיו שֶׁל אֲבִיו (בְּעֵבוֹת):

(ח) כִּי־פָתַחַתָּהּ תִּפְתָּחַ אֶת־יָדְךָ לָּוּ, פָּתַח תִּפְתָּח. אִפִּילוּ כְּמָה פַּעֲמִים. כִּי פָתַח תִּפְתָּח. הָרִי כִי מִשְׁמַשׁ בִּלְשׁוֹן 'לֹא', וְהֶעֱבַטְתָּ תַּעֲבִיטָנִי - אִם לֹא רָצָה בִּמְתֵנָּה, תֵּן לוֹ בְּהִלּוּאָה, דִּי מִחֲסָדִי - וְאִי אֶתְּהָ מִצְוָה לְהַעֲשִׂירָו, אֲשֶׁר יִחָסֵר לוֹ. אִפִּילוּ סוֹס לִרְכּוֹב עָלָיו וְעַבְדִּי לְרוֹץ לִפְנָיו. לוֹ, זֶה אִשָּׁה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (בְּרִאשִׁית ב', יח) אֶעֱשֶׂה לוֹ עֵזֶר כְּגֹדּוֹ:

(ט) הַשֹּׁמֵר לֹא פָרִיזְיָה דְּכָר עֹסֵל לְבָבָהּ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרְבָּה שְׁנֵת־הַשְּׁבַע שְׁנֵת הַשְּׁמֹטָה רִעָה עֵינֶיהָ בְּאַחִיד הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקִרָא עַל־יָד אֶל יִקְוֹן יָכוֹל מִצּוּהוּ, תַלְמוּד לומר (להלן כד, טו) וְלֹא יִקְרָא (עַל־יָד) אֶל יִקְוֹן וְגוֹי, וְיִהְיֶה בָּהּ חֲטָא. מִכָּל מְקוֹם, אֲפִילוֹ לֹא יִקְרָא. אִם כֵּן לִמָּה נִאֲמַר וְקִרָא עַל־יָד, מִמָּהֵר אֲנִי לִפְרַע עַל יַד הַקּוֹרָא יוֹתֵר מִמִּי שְׂאִינוּ קוֹרָא:

(י) יִתֶּן תִּתֵּן לוֹ אִפִּילוּ מֵאָה פַּעֲמִים. לוֹ. בִּינוּ וּבִינָךְ, וְלֹא־יִרְעַע לְבָבְךָ בְּתִתֶּנָּהּ לוֹ כִּי בְּגִלְגָּל הַדְּבָר הַזֶּה יִבְרַכְךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂה וּבְכָל מִשְׁלָח יָדְךָ כִּי כֹגֵל הִדְבֵּק. אִפִּילוּ אִמְרַת לִיתֵן, אֶתָּה נוֹטֵל שֹׂכֵר הָאִמְרָה עִם שֹׂכֵר הַמַּעֲשֶׂה:

(יא) כִּי לֹא יִתְחַל אֲבִיזִן מִקְרֵב הָאָרֶץ, עַל־כֵּן מִפְּנֵי כֵן אֲנֹכִי מִצְוֶה לְאַמֹּד עֲצָה לְטוֹבֶתָּר אֲנִי מְשִׁיאוֹר פֶּתַח תַּפְתָּח אֶתִּידֶף לְאַחִיד לְעֵנִיד - לְאַיִזָּה

אח, לעני. לעניך. ביו"ד אחד, לשון עני אחד הוא. אבל ענייך בשני יודי"ן, שני עניים, וְלֹא־בִינְךָ בְּאַרְצֶךָ: ס

(יב) כִּי־יִמְכַר לְךָ אֶחָיִךְ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה וְעִבְדְּךָ שֵׁשׁ שָׁנִים וּבִשְׁנֵה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנֻהוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ:

כי ימכר לך. על ידי אחרים, שמכרוהו בית דין בגנבתו הכתוב מדבר. והרי כבר נאמר (שמות כא, ב) כי תקנה עבד עברי, ובמכרוהו בית דין הכתוב מדבר. אלא מפני שני דברים שנתחדשו כאן, אחד שכתוב או העבריה, אף היא תצא בשש, ולא שמכרוהו בית דין, שאין האשה נמכרת בגנבתה, שנאמר בגנבתו ולא בגנבתה, אלא בקטנה שמכרה אביה, ולמד כאן שאם יצאו שש שנים קודם שתביא סימנין תצא. ועוד חידש כאן (פסוק יד) העניק תעניק:

(יג) וְכִי־תִשְׁלַחְנֻהוּ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ לֹא תִשְׁלַחְנֻהוּ רִיקָם:

(יד) הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ, הַעֲנִיק תַּעֲנִיק. לשון עדי בגובה ובמראית העין, שיהא ניכר שהטיבות לו. ויש מפרשים לשון הטענה על צוארו, מִצִּנְאָנְךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִקִּבְךָ אֲשֶׁר בִּרְכֶּךָ יִקְנֶה אֶלְהִיךָ תִּתְּנֶלֶךָ: מלאכה ומגננת ומיכך. יכול אין לי אלא אלו בלבד, תלמוד לומר אשר ברכך, מכל מה שברך בוראך. ולמה נאמרו אלו, מה אלו מיוחדים שהם בכלל ברכה אף כל שהוא בכלל ברכה, יצאו פרדות. ולמדו רבותינו במסכת קידושין (יז). בגזרה שוה כמה נותן לו מכל מין ומין:

(טו) וְזָכַרְתָּ כִּי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאַרְץ מִצְרַיִם וַיִּפְדְּךָ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ עַל־פֶּן אֲנֹכִי מִצֶּיַךְ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה הָיוּ: וזכרת כי עבד הייתי. והענקתי ושנית לי מבית מצרים ובית הים, אף אתה הענק ושנה לו:

(טז) וְהָיָה כִּי־יֵאמָר אֵלֶיךָ לֹא־אֵצָא מֵעִמְךָ כִּי אֶהְבֶּךָ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּרְטוּב לִי עִמְךָ:

(יז) וְלִקְחָתָּ אֶת־הַמִּרְצָע וְנִתְּנָתָהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלָת וְהָיָה לְךָ עֶבֶד עוֹלָם יָכוֹל כַּמִּשְׁמֵעוֹ, תלמוד לומר (ויקרא כה, י) ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו, הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל, וְאֵף לֹא־מִתְּנָתָּ תַּעֲשֶׂה־בֶּן. הענק לה. יכול אף לרציעה השוה הכתוב אותה, תלמוד לומר (שמות כא, ה) ואם אמור יאמר העבד, עבד נרצע, ואין אמה נרצעת:

(יח) לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחָךָ אֹתוֹ חֲפָשִׁי מֵעִמְךָ כִּי מִשְׁנֵה שָׂכָר שְׂכִיר עֹבֵדךָ שֵׁשׁ שָׁנִים, כי משנה שכר שכי. מכאן אמרו עבד עברי עובד בין ביום ובין בלילה, וזהו כפלים שבעבודת שכיר יום. ומהו עבודתו בלילה, רבו מוסר לו שפחה כנענית והולדות לאדון וּבִרְכֶּךָ יִקְנֶה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה: פ

*

שביעי

(יט) כָּל־הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ וּבִצְאָנְךָ הַזָּכָר תִּקְדִּישׁ לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ ובמקום אחר הוא אומר לא יקדיש, שנאמר (ויקרא כז, כו) אך בכור אשר יבכר לה' וגו', הא כיצד, אינו מקדישו לקרבן אחר, וכאן למד שמצוה לומר הרי אתה קדוש לבכורה. דבר אחר אי אפשר לומר תקדיש שכבר נאמר לא יקדיש, ואי אפשר לומר לא יקדיש שהרי כבר נאמר תקדיש, הא כיצד, מקדישו אתה הקדש עליו, ונותן להקדש כפי טובת הנאה שבו, לֹא תַעֲבֹד בְּבִכְרְךָ שוֹרְךָ וְלֹא תִגְזַּבְּכוּ צִאֲנֶךָ. אף החלוק למדו רבותינו שאסור, אלא שדבר הכתוב בהווה:

(כ) לִפְנֵי יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ תִּאֲכַלְנָה לֶכֶהֱנֹה הוא אומר, שכבר מצינו שהוא ממטנות כהונה אחד תם ואחד בעל מום, שנאמר (במדבר יח, יח) ובשרם יהיה לך וגו', שְׁנֵה בִשְׁנֵה מִכָּאן שֵׁשׁ מִשְׁהִין אוֹתוֹ יוֹתֵר עַל שְׁנֵתוֹ. יכול יהא פסול משעברה שנתו, כבר הוקש למעשר, שנאמר (לעיל יד כג) ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגןך תירושך ויצהרך ובכורות בקרך וצאנך, מה מעשר שני אינו נפסל משנה לחברתה, אף בכור אינו נפסל, אלא שמצוה תוך שנתו. שְׁנֵה בִשְׁנֵה. אם שחטו בסוף שנתו אוכלו אותו היום ויום אחד משנה אחרת, למד שנאכל לשני ימים ולילה אחד בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקֹוֹק אֶתְּךָ וּבֵיתְךָ:

(כא) וְכִרְיָהּ בֹּ מוֹם כָּל פֶּסַח אוֹ עוֹר פֶּרֶט כָּל מוֹם רָע חֲזַר וְכָל־מֵה הַפֶּרֶט מְפֹרֶשׁ מוֹם גִּלּוּי וְאִינוֹ חוֹזֵר, אף כל מום שבגלוי ואינו חוזר, לֹא תִזְבְּחֻהוּ לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ:

(כב) בִּשְׁעָרֶיךָ תִּאֲכַלְנָה הַטָּמֵא וְהַטְּהוֹר יַחְדָּו בְּצִבְי וּכְאֵיל:

(כג) רַק אֶת־דָּמּוֹ לֹא תִאֲכַל שֶׁלֹא תִאֲמַר הוֹאִיל וְכוּלּוֹ הֵיתֵר הִבֵּא מִכָּל־אִיסוֹר הוּא, שהרי קדוש ונשחט בחוץ בלא פדיון ונאכל, יכול יהא אף הדם מותר, תלמוד לומר רק את דמו לא תאכל עַל־הָאָרֶץ תִּשְׁפֹּכֶנּוּ בְּמַיִם: פ

פרק טז

(א) שְׁמוֹר אֶת־חֲדָשׁ הָאֲזִיב מִקּוֹדֶם בּוֹאוֹ שְׁמוֹר, שיהא ראוי לאביב להקריב בו את מנחת העומר, ואם לאו, עבר את השנה וְעֵשִׂיתָ פֶּסַח לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ כִּי בְחֲדָשׁ הָאֲזִיב הוֹצִיאָךְ יְקֹוֹק אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לִילְהָ. והלא ביום יצאו, שנאמר (במדבר לג, ג) ממחרת הפסח יצאו בני ישראל וגו', אלא לפי שבליילה נתן להם פרעה רשות לצאת, שנאמר (שמות יב, לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה וגו':

(ב) וּבִבְחַת פֶּסַח לִיקְוֹק אֱלֹהֶיךָ צֵאֵן שִׁנְאֵר (שמות יב ה) מן הכבשים ומן העזים תקחו וּבִקְרָתָהּ תִּזְבַּח לַחֲגִיגָה. שאם נמנו על הפסח חבורה מרובה מביאים עמו חגיגה כדי שיהא נאכל על השובע, ועוד למדו רבותינו דברים הרבה מפסוק זה בְּמִקְוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקֹוֹק לְשִׁבְן שְׁמוֹ שָׁם:

(ג) לֹא־תִאֲכַל עָלָיו חֲמִיץ שִׁבְעַת יָמִים תִּאֲכַלְעָלָיו מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי לֶחֶם שִׁמְכִיר את העוני שנתענו במצרים כִּי בְּחִפְזוֹ יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְלֹא הִסְפִּיק בְּצֶק לַחֲחִמִּץ זֶה יִהְיֶה לְךָ לִזְכְּרוֹן. וחפזו לא שלך היה אלא של מצרים, שכן הוא אומר (שמות יב, לג) ותחזק מצרים על העם וגו' לְמַעַן תִּזְכֹּר על ידי אכילת הפסח והמצה, את יום צאתך אֶת־יְוֹס צִאֲתָךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ:

(ד) וְלֹא־יִרְאֶה לְךָ שְׂאֵר בְּכִלְגִּבְלֶךָ שִׁבְעַת יָמִים וְלֹא־יִלִּין מִן־הַבֶּשֶׂר אֲשֶׁר תִּזְבַּח בְּעֶרֶב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְבִקְרָתָהּ:

ולא יליו מן הבשר אשר תזבח בערב ביום הראשון לזכור. אזהרה למותר בפסח דורות, לפי שלא נאמר אלא בפסח מצרים, ויום ראשון האמור כאן הוא י"ד בניסן, כמה דאת אמר (שמות יב, טו) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם. ולפי שנסתלק הכתוב מענינו של פסח והתחיל לדבר בחקות שבעת ימים, כגון שבעת ימים תאכל עליו מצות ולא יראה לך שאור בכל גבולך, הוצרך לפרש באיזו זביחה הוא מזהיר, שאם כתב ולא יליו מן הבשר אשר תזבח בערב לבקר הייתי אומר שלמים הנשחטים כל שבעה כולן בבל תותירו ואין נאכלין אלא ליום ולילה, לכך כתב בערב ביום הראשון.

(יב) וְזָכַרְתָּ כִּי־עֲבַדְתָּ הָיִיתָ בְּמִצְרַיִם וְשָׁמַרְתָּ וְעָשִׂיתָ אֶת־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה: וזכרת כי עבד היית וגו'. על מנת כן פדיתך, שתשמור ותעשה את החוקים האלה: פ

מפסיר (יג) חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באספך מגרנך ומיקבך: **כאספך.** בזמן האסיף שאתה מכניס לבית פירות הקיץ. דבר אחר באספך מגרנך ומיקבך, למד שמסכנין את הסוכה בפסולת גורן ויקב:

(יד) וְשָׁמַחְתָּ בַּחֲגֹף אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי וְהָגֵר וְהֵיטָוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ:

(טו) שְׁבַעַת יָמִים תַּחַג לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקוֹק כִּי יִבְרַךְ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בְּכָל תְּבוּאָתְךָ וּבְכָל מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ וְהָיִיתָ אִךְ שְׂמֵחַ. לפי פשוטו אין זה לשון צווי אלא לשון הבטחה, ולפי תלמודו למדו מכאן לרבות לילי יום טוב האחרון לשמחה:

(טז) שְׁלוֹשׁ פַּעֲמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל־יִבְכֹּרְךָ אֶת־פָּנָיו יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר בַּחֲגֵי הַמִּצְוֹת וּבַחֲגֵי הַשְּׁבָעוֹת וּבַחֲגֵי הַסֻּכּוֹת וְלֹא יֵרָאֶה אֶת־פָּנָיו יְקוֹק רִיקָם. אלא הבא עולות ראיה ושלמי חגיגה:

(יז) אִישׁ בְּמִתְנֵת יָדוֹ בְּבִרְכַּת יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַתְּ לָךְ: אִישׁ כַּמֶּתֶנֶת יָדוֹ. מי שיש לו אוכלין הרבה ונכסים מרובין יביא עולות מרובות ושלמים מרובים: ס

מללי העריכה: ההדגשה בפסוק היא של דיבור המתחיל ברש"י. (פונט מודגש ומעט גדול יותר). * כשיש דיבור ארוך ברש"י, לעיתים הוא לא שולב בתוך הפסוק אלא נכתב בסופו, אחרי הפסוק.

לעיתים לצורך הרצף שולבו הדיבורים ברש"י כסדר הפסוק, גם כשבמקור הרש"י מופיע קודם הדיבור על סוף הפסוק ואח"כ הדיבור על תחילתו, במקרה כזה זה סומן ב- ** בסוף הפסוק, כמו"כ מטבעו של הרש"י המשולב עלולים להיות שינויים קלים בדיבור המתחיל (מגן פתיחת וגו') או במקומו. את הכללים בהרחבה ניתן לראות במבוא לגיליון פרשת בראשית.

כל הזכויות שמורות. ©

ניתן להשיג את הגיליון (וכן גליונות קודמים) במאגר העלונים הממוחשב של 'דרשו'

מהדורת כתב כס"י - ניתן להשיג בעמדות ובאתר של קול הלשון, תחת הכותר 'חומש עם רש"י משולב'

וכן ניתן להשיג במייל - 2711526@GMAIL.COM

יש מהדורה בכתב גדול יותר - להשיג במייל הנ"ל

הארות הערות ותיקוני טעויות יתקבלו בברכה 05276-00532

ישי"כ להרה"ג דוד היינמן שליט"א על סיועו בעריכת הגיליון

ניתן להשיג במייל הנ"ל גם את גיליון 'ימנה שלובה'

דבר אחר בחגיגת י"ד הכתוב מדבר, ולמד עליה שנאכלת לשני ימים. והראשון האמור כאן, ביום טוב הראשון הכתוב מדבר. וכן משמעות המקרא, בשר חגיגה אשר תזבח בערב, לא ילין ביום טוב הראשון עד בקרו של שני, אבל נאכלת היא בארבעה עשר ובחמשה עשר, כך היא שנויה במסכת פסחים (עא ב):

(ה) לֹא תֻכַּל לְזַבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּאַחַד שַׁעְרֶיךָ אֲשֶׁר־יִקְוֶה אֱלֹהֶיךָ נִתֵּן לָךְ:

(ו) כִּי אִם־אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם תִּזְבַּח אֶת־הַפֶּסַח בְּעֶרֶב כְּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ מוֹעֵד צֹאֲתָךְ מִמִּצְרַיִם. הרי שלשה זמנים חלוקים; בערב משש שעות ולמעלה זבחהו, וכבוא השמש תאכלהו, ומועד צאתך אתה שורפהו, כלומר, נעשה נותר ויצא לבית השרפה:

(ז) וּבִשְׁלֹתָ זֶהוּ צִלִּי אֵשׁ, שאף הוא קרוי בשול וְאֶכְלֶתָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ בּוֹ וּפְנִיתָ בְּבִקְרָךְ לְבַקְרוֹ שֶׁל שָׁנִי, מלמד שטעון לינה ליל של מוצאי יום טוב וְהִלַּכְתָּ לְאֵהָלֶיךָ:

(ח) שֵׁשֶׁת יָמִים תֹּאכַל מִצֹּת ובמקום אחר הוא אומר (שמות יב, טו) שבעת ימים, שבעה מן הישן וששה מן החדש. דבר אחר למד על אכילת מצה בשביעי שאינה חובה, ומכאן אתה למד לששת ימים. שהרי שביעי בכלל היה ויצא מן הכלל ללמד, שאין אכילת מצה בו חובה אלא רשות, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה שביעי רשות אף כולם רשות, חוץ מלילה הראשון שהכתוב קבעו חובה, שנאמר (שמות יב, יח) בערב תאכלו מצות וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֹרָתָ לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה: עֲלֵמָה לֵאמֹר. עצור עצמך מן המלאכה. דבר אחר כנופאי של מאכל ומשתה, לשון (שופטים יג, טו) נעצרה נא אותך: ס

(ט) שְׁבַעַת שְׁבָעַת תִּסְפְּרֶלֶךָ מִהֶחֱל חֶרְמֶשׁ בְּקֻמָּה מִשְׁנַקֵּצַר הָעוֹמֵר שהוא ראשית הקציר תַּחֲל לִסְפֹּר שְׁבָעָה שְׁבָעוֹת:

(י) וְעָשִׂיתָ חֹג שְׁבָעוֹת לִיקוֹק אֱלֹהֶיךָ מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן בְּאֲשֶׁר יִבְרַכְךָ יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ: מִסֹּת נִדְבַת יָדְךָ. די נדבת ידך, הכל לפי הברכה, הבא שלמי שמחה, וקדש קרואים לאכול:

(יא) וְשָׁמַחְתָּ לְפָנָיו יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ אֹתָהּ וּבִנְךָ וּבִתְּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְהַלְוִי אֲשֶׁר בְּשַׁעְרֶיךָ וְהָגֵר וְהֵיטָוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה וְהַלְוִי וְהָגֵר וְהֵיטָוֹם וְהָאֱלֻמָּנָה. ארבעה שלי כנגד ארבעה שלך, בנך ובתך ועבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי, אני משמח את שלך אֲשֶׁר בְּקֻרְבְּךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְקוֹק אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: